

11. Детальніше про це: Тимошик М. Долучитися серцем до титана духу: до виходу в світ книги В. Стадниченка «Садівник щастя : Сковорода к дзеркало України / М. Тимошик // Культура і життя. – 2012. – № 47. – 23 листоп. – С. 13.
12. Митрополит Іларіон. Віра: Слово во врем'я люте / Іларіон. – Холм, 1944. – С. 3.
13. Митрополит Іларіон. Як жити у світі за Христом / Іларіон. – Холм, 1943. – С. 47.
14. Митрополит Іларіон. Віра: Слово во врем'я люте / Іларіон. – С. 19.
15. Звернення Священного Синоду УПЦ КП до предстоятелів та всієї повноти помісних православних церков, а також до грав римсько-католицької церкви та церкви Англії // Голос Православ'я (Київ). – 2012. – № 15. – Серпень. – С. 4.
16. Викладено позицію УГКЦ щодо дійсності Таїнства Хрещення в УПЦ УКП. – Режим доступу: <http://cerkva.info/ru/publications/articles/2824>
17. Митрополит Іларіон. Обоження людини : богословська монографія / Іларіон. – Вінніпег : Українське Наукове Православне Товариство, 1954. – С. 67.
18. Ярмусь С. Людина в світобаченні й ідеології митрополита Іларіона (Огієнка) / С. Ярмусь // Іван Огієнко (митрополит Іларіон) – патріот, вчений, богослов : ювілейний зб. / за ред. А. Колодного. – К. : ін-т філософії ім. Г. Сковороди НАНУ, 2012. – С. 66.
19. Митрополит Іларіон. Обоження людини / Іларіон. – С. 85.

The article deals with one of the sides of Ivan Ohienko's (metropolitan Ilarion) talent – that of the word and thought – in terms of theological subject matter. Author's main monographs, written in foreign countries, are being analyzed here.

Key words and word-combinations: theological studies, Mass, people's servant, Christianity, paganism, baptism, intersection, sign of a cross, symbols of the cross.

Отримано: 3.06.2013 р.

УДК 821.161.2.09:070(73)

А. М. Трембіцький

Хмельницький інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом

ЖИТТЄВІ ШЛЯХИ І ТВОРЧА СПАДЩИНА ТАЛАНОВИТОГО ПРОЗАЙКА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ, УРОДЖЕНЦЯ ІЗЯСЛАВЩИНИ – СВЯЩЕНИКА ХАРИТОНА ДОВГАЛЮКА

В статті розкрито життєві шляхи, діяльність і творчу спадщину талановитого і відомого письменника і журналіста української діаспори США, але майже невідомого в Україні, уродженця Ізяславщини, священника і церковного діяча Харитона Довгалюка (*15.10.1916 – †26.11.2006).

Ключові слова і словосполучення: письменник, журналіст, українська діаспора, священник, церковний діяч, село Криволука, Ізяславський район, Харитон Довгалюк.

В Україні життєві шляхи і творча спадщина талановитого прозаїка української діаспори, уродженця Ізяславщини, священника Харитона Довгалюка, якого більшовики намагалися викреслити з анналів історії української культури, аж до початку ХХІ ст. були майже невідомими. Хоча короткі розвідки про нього опублікували дослідники з української діаспори І. Кмета-Ічнянський (Буенос-Айрес, 1973) [1], П. Маляр (Буенос-Айрес, 1977) [2], М. Гарасевич (Детройт, 1998) [3]. Певні відомості про нього містить «Харитон Довгалюк» (Нью-Йорк, 2006) [4].

Найбільш значимими стали цінні статті-рецензії знаного українського журналіста, літературознавця і літературного критика з української діаспори США

Луки Луціва (30.10.1895 – †01.12.1984) на повісті Харитона Довгалюка «Соколова дочка» та «Сповідь Андрія Заславського» (Нью-Йорк, 1974, 1978) [5; 6].

Після здобуття незалежності про Харитона Довгалюка згадали і в Україні. Короткі статті про нього опублікували О. Винничук (2011) [7], Р. Доценко [8], В. Федотов [9]. Поміщено також незначні статті у збірнику «Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості» (2012) [10] та у періодиці [11].

Короткі гасла подано про нього в довідково-інформаційних та енциклопедичних виданнях: «Енциклопедія Сучасної України» (2008) [12], «Енциклопедія української діаспори» (Нью-Йорк; Чикаго, 2009) [13], «Вікіпедія» [14]. Проте, на превеликий жаль, коротке біографічне гасло доктора філологічних наук В. Мацька «Довгалюк Харитон» у довідково-інформаційному виданні «Хмельничани в діаспорі» (2009) містить значні неточності. Зокрема, він вказує, що Х. Довгалюк народився в 1898 р. у м. Ізяславі, а помер «близько 1992, США», «був старшиною армії УНР. Емігрував 1920 р. до Польщі» [15], хоча в цей час вже була оприлюднена стаття-гасло Р. Доценка «Довгалюк Харитон Ониськович» в «Енциклопедії Сучасної України» (2008), де вказано, що він народився в 1918 р. у с. Криволука (нині Ізяславського району), а помер 2006 р. [12], тобто аж ніяк не міг він бути «старшиною армії УНР», як пише В. Мацько.

Український прозаїк, журналіст, священник і церковний діяч української діаспори Харитон Ониськович Довгалюк народився 15 жовтня 1916 р. (за *іншими даними 1918 р.* [5; 12] чи навіть 1898 р. [15]) у мальовничому волинському селі Криволука (Крива Лука) Заславського повіту (нині Ізяславський район Хмельницької області) [4; 9; 12; 14], а точніше на хуторі Замок, що за кілометр від села, на березі маленької річечки Змійки, притоки Горині [16, с.15]. Родина Довгалюків була невелика: дідусь Семен Карпович із козацького роду, бабуса Одарка, мати Клавдія, батько Онисько і сам Харитон [16, с.17]. Після закінчення сільської школи, в 1934-1936 рр. навчався у Кам'янець-Подільському інституті технічних культур [12], але через переслідування органами НКВС за те, що відважився написати контрреволюційну працю, де від «першої до останньої сторінки ... ворожі напади проти советської влади» [16, с.51], залишив навчання і вирішив «заховатися від усього, що ускладнює життя, стати хліборобом і шпортатись в землі». Він «роздобув робочий одяг і пішов у радгосп, де завжди потребують робітників-наймитів. Дають мешкання, харч і в кінці кожного місяця кілька рублів, яких не вистачає для курців купити тютюну» [16, с.53].

Але пропрацювавши в радгоспі лише три тижні, він на прохання редактора Ізяславської газети «Заславський вісник» став завідувачем літературного відділу часопису, де й пропрацював аж до весни 1942 р. [16, с.53-54].

Ще в 1941 р., під час Другої світової війни, разом із побратимами, заславськими поетами Герасем Соколенком і Миколою Болкуном він долучився до створення і діяльності в Ізяславі осередку Організації Українських Націоналістів під проводом Андрія Мельника [9; 18]. Про ці події Харитон Довгалюк пізніше згадував у листі до київського перекладача і літературознавця Ростислава Доценка, що німці довідавшись про національний рух, «починають швидко діяти, вишукують провідників», і вже в 1941 р. «гестапо зробило наліт на редакцію [газети] «Заславський вісник». Я тоді був в Криволуці. Прискакав на коні вершник і швидко повідомив: тікай, бо Соколенка й Болкуна в Заславі вже нема...» [7; 9], а в «лютому 1942 року, вночі, прискавав до мене вершник-післанець із запискою: «Тікай. Ми ледве врятувалися, а за тобою мають прийти гестапівці. Тікай!» [9].

Проте йому не вдалося втекти і весною 1942 р. його вивезли на примусову працю в Німеччину [12]. Після закінчення Другої світової війни емігрував у

США [9; 12; 14], де закінчив Рочестерський технічний інститут (1960) і працював у корпорації «Хегох» [12]. Був одружений з Оленою Петришин [9; 14], яка померла раніше нього [4]. На еміграції проводив значну церковно-релігійну діяльність. Хрещений за православним обрядом, він протягом усього життя залишався глибоко віруючою людиною і згуртувавши частину православних християн став фундатором української православної парафії в Рочестері (1952) [12]. Впродовж багатьох років був парохом православних церков Чесного Хреста (Ютика) і Пресвятої Покрови (Чикаго). Але за станом здоров'я відійшов на спочинок і оселився в Рочестері, де у власному будинку спорядив каплицю й продовжив своє молитовне служіння аж до самої смерті [4; 9; 11; 18].

Крім того, значну увагу, як член управ УККА та Української національної ради [12], член Культурно-освітнього комітету Української Федеральної Кредитної Спільки [9] та Об'єднання українських письменників «Слово» [9; 12; 14], приділяв культурно-освітній діяльності і, не маючи змоги повернутися в Україну, плевав надію на те, що Україна стане незалежною, вільною, і замайорять над нею жовто-блакитні прапори.

Помер О. Харитон Довгалою на 90-му році життя 26 листопада 2006 р. у м. Рочестер (штат Нью-Йорк, США) [4; 9; 12; 14]. Похоронні відправи відбулися 30 листопада 2006 р. у церкві святої Покрови в Рочестері, а потім на цвинтарі Riverside (Рочестер). У глибокому смутку залишилися: дочка – Ольга Свидинська та її син Олесь Свидинський; син – Богдан, його дружина Люба Юрків і донька Сося [4].

Харитон Довгалою ще в 1934-1936 рр. під час навчання в інституті технічних культур почав захоплюватися літературою, «любив читати поетичні твори й прозу». Класики пробуджували в нього «внутрішній світ, інший, ніж той, в якому довелося жити, і мені здавалося, що моя душа сприймала життя, красу, радість і біль дещо інакше, як ті люди з якими я зустрічався», – так він писав у 1977 р. Вже у сімнадцять років він написав коротку повість «Розділ» [16, с.49], де «не розхвалював, не боронив і не звинувачував советську владу й революцію в Росії, а тільки насвітлював історичні події». Рукопис праці Харитон Довгалою відіслав у видавництво в Києві і зараз же одержав відповідь та похвалу за літературний талант і, що повість «незабаром має вийти книжкою», а також отримав гонорар у двісті рублів. Проте вже через місяць його викликали в районний відділ НКВС [16, с.50] і звинуватили в контрреволюційній діяльності та пропаганді «ідеології буржуазного націоналізму» [16, с.51]. Рукопис повісті комуністичний режим конфіскував [12], адже йому не подобалися «буржуазно-націоналістичні писання» Х. Довгалою [5]. Свою «першу літературну невдачу» він переживав важко [16, с.53].

До літературної діяльності священик Харитон Довгалою повернувся вже в еміграції. Яскравий і оригінальний літературний доробок українського письменника (писав під псевдонімами: Борис Чернець, А. Стебло, і криптонімами «ХОД», «Х. Дов.») [12] на сьогодні складають: оповідання «Гроші під ялинку» (1969) [17], збірник оповідань «Кладка над потоком» (1969) [18], повісті «Буревій» (1971) [19] і «Соколова дочка» (1973) [20], повість-спогади «Сповідь Андрія Заславського» (1977) [16], богословський трактат «Со святим духом» (2003) [21], а також майже півсотні журналістських публікацій в часописах «Мітла» (Буенос-Айрес, Аргентина), «Свобода» (Нью-Йорк) [9; 12], «Українські вісті» (Берлін, Нью-Йорк) [9], «Народна воля» (Нью-Йорк), «Новий шлях» (Нью-Йорк) [12] тощо. Однак через те, що його творчість припадає на період життя в еміграції, Харитон Довгалою в Україні майже незнаний, його твори, які з огляду на «досвід життя східних волинців під п'ятою тоталітарних режимів, набувають ще більшої вартості й правди-

во свідчать про події минулої епохи, в якій все-таки людське і Боже знаходило собі місце» [9], на жаль, досі в Україні не перевидавалися (*хоча варто зауважити, що копії праць «Гроші під ялинку», «Буревій», «Сповідь Андрія Заславського» зберігаються в родинному архіві А.М. Трембіцького*). Характеризуючи його творчу спадщину, варто зазначити наступне.

Одне з перших оповідань Харитона Довгалюка «Гроші під ялинку» (1969) [17] – це розповідь про довголітню дружбу двох колишніх однокласників-гімназистів Петра Бедрика і Михайла Дубовського, які в роки Другої світової війни в полоні «ділилися шматочком хліба», а нині українців-емігрантів, які незалежно від займаного становища залишилися друзями, завжди готовими прийти один одному на допомогу; про самозакохану письменницю, молоду удовицю Клавдію, яка, закохавшись у молодого художника, із-за своєї пихатості і гордовитості, на жаль, досить пізно, вже після смерті Петра зрозуміла, що українці можуть допомагати один-одному безкорисно. Це оповідання водночас є закликом О. Харитона Довгалюка вірити людям, тим більше своїм друзям.

Збірку оповідань Харитона Довгалюка «Кладка над потоком» (1969) [18] складають повість «Знедолені» та сім оповідань про важке становище учителів і селян на Поділлі в 20–30-х рр. ХХ ст. [12].

Х. Довгалюк у повісті «Буревій» (1971) [19] відтворив голод 1932-1933 рр., колективізацію і політичні репресії в Україні, а також діяльність загону УПА у Славутських лісах [12]. Автор, зокрема, пише: «Чим довше я перебуваю на еміграції, тим сильніше стає любов до батьківщини, якою для мене є Україна. Деякі події, які тепер там відбуваються, викликають ентузіазм до творчої праці. Там назріває нова доба революційного руху молодого покоління за відродження Української Соборної Держави. Знову вигукнули гасло: «Геть від задрипанки – Москви!». Тільки цим разом сильніше, гучніше». Все сильніше звучать твори В. Симоненка, де «зібрано мрії й думи українського народу, у них клич, щоб боротися й здобути волю». Загалом, ці події і «заохотили мене, – вказує автор, – написати твір «Буревій», щоб показати, що національний рух в Україні в тисяча дев'яност шістдесятих роках – це не початок, а продовження боротьби українського народу за волю. І ті, що падали жертвою брутальної сваволі російського імперіалізму, стали дороговказом для нового покоління... В моєму творі показано образки з життя на Волині між першою й другою світовими війнами. Я все те бачив, пережив і написав. А якби не написав, то не був би вірним сином України» [19, с.5].

Повість Х. Довгалюка «Соколова дочка» (1973) [20], – це розповідь про дівчину-«гіппі» (*xini – авт.*) з німецько-української родини в США [12]. Л. Луців у своїй рецензії (Нью-Йорк, 1974) пише, що це праця про те життя, серед якого живе автор: «Маркова дочка Катерина, розпещена мамою, скінчила вже один рік університету в Нью-Йорку, де перейшла ступінь «семай гіппі» і стала вже «ортодоксальним гіппі», це значить членкинею так званого «третього світу», метою якого є: «Роби те, що тобі доподобило. У кожній годині прожитого життя відчуй щастя. Щоб осягнути щастя в житті, треба щодня споживати наркотики... Тільки через наркотик пізнаєш, що таке щастя». Це повість про «змагання батьків здобути свою дитину з пекла «гіппі», про те як «Катерина зі сорому загірала всі сліди за собою», про тв. довгі перипетії, які проходила Катерина, щоб вернути «до батьків, коли в неї «пробудилось почуття власної гідності». Повість і досі є актуальна «не тільки для українського читача, але й для іншого, американського, без огляду на національне походження». Це «твір на актуальну тему про одне з найбільших лих», а саме «про наркотики та про брак ідейного вмісту в житті деякої частини молоді» Америки. «Це пересторога для батьків, щоб дбали про націо-

нальну свідомість своїх дітей та про їхнє релігійне життя, бо без того легко піти на манівці наркоманії та безідейного «гіппі» [5].

«Сповідь Андрія Заславського» (1977) [16] – це автобіографічна повість-спогад про трагедію українства у часи більшовицьких і нацистських тоталітарних режимів, про провокації радянської контррозвідки щодо повосенної української еміграції [12], це намагання письменника розкрити в кращих традиціях реалізму «не лише трагедію суспільства, а й вину його за поширення зла» [9]. Л. Луців у своїй рецензії (Нью-Йорк, 1978) [6] пише, що в ній автор «хотів змалювати життя української людини в двох світах: під московсько-комуністичним режимом та в Америці». Головний герой повісті Андрій Заславський змушений був втікати з рідного села в 1945 р., «бо советська влада мала його заарештувати, як буржуазного націоналіста», але він, оселившись в Америці, «не забував ніколи про Україну, він обильно давав пожертви на українські цілі, належав до всіх центральних українських організацій і товариств, хоч знав, що «кожний його крок в Америці пильнувала російська розвідка». Далі Л. Луців пише, що автор сміливо і правдиво пише «про українців в Америці, бо інші наші прозаїки чомусь-то бояться американської тематики». Автор, «як на сповіді, пригадає та складає звіт, як він шлов свою стежку життя» [6, с.2], проте в еміграційній частині його життя наświetлено «драму життя, найстрашнішу, яку людина може перенести». «Сповідь Андрія Заславського», – вказує Л. Луців, – має прочитати «кожний, хто візьме її в руки», адже «вона пригадає нам те, що ми всі переживали під час Другої світової війни і пізніше, коли московська рука хотіла нас досягнути і у вільному світі» [6, с.3].

Богословський трактат О. Харитона Довгалюка «Со святым духом» (2003) [21] – це його спілкування через святого Духа з Господом. Цю невелику книжечку, видану українською і англійською мовами, він надіслав до часопису «Свобода» зі супровідним листом, у якому писав, що його «мета і покликання – прославити Бога», а читачі, переглядаючи сторінки книжки, побачать «Божі чуда» [11].

На превеликий жаль, життєві шляхи, суспільно-просвітницька і релігійно-церковна діяльність уродженця Заславщини, талановитого письменника Харитона Довгалюка, ще й досі чекають свого сучасного українського дослідника, а його творча спадщина залишається малодослідженою та майже невідомою широкому загалу істориків, літературознавців і краєзнавців.

Список використаних джерел:

1. Кмета-Ічнянський І. Про автора і його твір / І. Кмета-Ічнянський // Довгалюк Х. Соколова дочка. – Буенос-Айрес : Вид-во Ю. Середяка, 1973. – С. 5-7.
2. Маляр П. Реабілітація реалізму / П. Маляр // Довгалюк Х. Сповідь Андрія Заславського : повість. – Буенос-Айрес : Вид-во Ю. Середяка, 1977. – С. 7-13.
3. Гарасевич М. «Соколова дочка» Харитона Довгалюка / М. Гарасевич // Ми не розлучалися з тобою, Україно : Вибране. – Детройт, 1998. – С. 437-440.
4. Харитон Довгалюк [некролог] // Свобода (Нью-Йорк). – 2006. – Ч. 51. – 22 грудня. – С. 29.
5. Луців Л. Про нові видання / Лука Луців // Свобода (Нью-Йорк). – 1974. – Ч. 76. – 23 квітня. – С. 2.
6. Луців Л. Про нові видання / Лука Луців // Свобода (Нью-Йорк). – 1978. – Ч. 92. – 25 квітня. – С. 2-3.
7. Винничук О. Українській Православній Церкві св. Покрови міста Чикаго – славних 60! / Ольга Винничук // Час і Події. – 2011. – Ч. 23. – 26 жовтня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/article/9145/?vsid=fc5ad465d33eab109de6107> (14.03.2013). – Назва з екрану.

8. Доценко Р. Поезія – на життя і смерть [Електронний ресурс] / Ростислав Доценко. – Режим доступу: <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Lit/S/Sokolenko/Poetry.html> (03.11.2012).
9. Федотов В. Сповідь Андрія Заславського [Електронний ресурс] / Володимир Федотов. – Режим доступу: <http://h.ua/story/363144/> (14.03.2013). – Назва з екрану.
10. Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / упорядк. В.А. Просалової. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. – 516 с.
11. Книжка о. Харитона Довгалюка // Свобода (Нью-Йорк). – 2003. – Ч. 1. – 3 січня. – С. 19.
12. Доценко Р.І. Довгалюк Харитон Ониськович / Р.І. Доценко // Енциклопедія Сучасної України. – К. : [б. в.], 2008. – Том 8: Дл-Дя. Додаток А-Г. – С. 172.
13. Маркусь В. Довгалюк Харитон / В. Маркусь // Енциклопедія української діаспори / гол. ред. В. Маркусь, співред. Д. Маркусь. – Нью-Йорк–Чикаго, 2009. – Кн. 1. – С. 250.
14. Харитон Довгалюк [Електронний ресурс] / Харитон Довгалюк. – Режим доступу до інформ.: <http://uk.wikipedia.org/wiki/> (14.03.2013). – Назва з екрану.
15. Мацько В. Довгалюк Харитон / Віталій Мацько // Хмельничани в діаспорі. Вип. 1: Довід.-інформ. вид. / упр. культури, туризму і курортів Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського. – Хмельницький : [б. в.], 2009. – С. 39.
16. Довгалюк Х. Сповідь Андрія Заславського / Харитон Довгалюк. – Буенос-Айрес : Видавництво Юліяна Середяка, 1977. – 264 с.
17. Довгалюк Х. Гроші під ялинку (Оповідання) / Харитон Довгалюк // Свобода (Нью-Йорк). – 1969. – Ч. 3. – 4 січня. – С. 2.
18. Довгалюк Х. Кладка над потоком [Текст] : (оповідання) / Харитон Довгалюк. – Буенос-Айрес : вид-во Юліяна Середяка, 1969. – 211 с.
19. Довгалюк Х. Буревій [Текст] : повість / Харитон Довгалюк. – Буенос-Айрес : вид-во Юліяна Середяка, 1971. – 245 с.
20. Довгалюк Х. Соколова дочка [Текст] : повість / Харитон Довгалюк. – Буенос-Айрес : вид-во Юліяна Середяка, 1973. – 250 с.
21. Довгалюк Х. Со святим духом / Харитон Довгалюк. – Буенос-Айрес : Computoprint Cor, 2003. – 86 с.

Life ways, activity and creational heritage of a talented and well-known in the world but not in Ukraine writer and journalist of the Ukrainian diaspora in the USA Kharyton Dovhalyuk (*15.10.1916 – †26.11.2006) are described in the article. He was born in Izyaslav district and is known as a priest and a churchman.

Key words: writer, journalist, Ukrainian diaspora, priest, churchman, village of Kryvoluka, Izyaslav district, Kharyton Dovhalyuk.

Отримано: 30.05.2013 р.